

ЕВРОПЕЙСКИ ПАРЛАМЕНТ

2004

2009

Документ за разглеждане в заседание

ОКОНЧАТЕЛЕН
A6-0127/2007

3.4.2007

ДОКЛАД

за реформите в арабския свят: каква стратегия да предприеме
Европейският съюз?
(2006/2172(INI))

Комисия по външни работи

Докладчик: Michel Rocard

PR_INI

СЪДЪРЖАНИЕ

	Страница
ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА РЕЗОЛЮЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ.....	3
EXPOSÉ DES MOTIFS	12

ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА РЕЗОЛЮЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

относно реформите в арабския свят: каква стратегия да предприеме Европейският съюз? (2006/2172(INI))

Европейският парламент,

- като взе предвид насоките и стратегиите на Комисията и Съвета относно различните страни от арабския свят,
- като взе предвид междинния доклад относно стратегическото партньорство със Средиземноморието и Близкия изток, одобрено от Европейския съвет през м. декември 2006 г.,
- като взе предвид европейската стратегия за арабския свят, представена през 2003 г. от Върховния представител на ЕС,
- като взе предвид съобщението на Комисията до Съвета и Европейския парламент, озаглавено „Разширена Европа - съседни страни: нова рамка на отношенията с нашите съседи на изток и юг“ (СОМ(2003)0104), своя стратегически документ относно европейската политика на добросъседство (СОМ(2004)0373), своето предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета за общите разпоредби относно създаването на европейския инструмент за съседство и партньорство (СОМ(2004)0628), своето съобщение до Съвета относно предложенията на Комисията за планове за действие в рамките на европейската политика на добросъседство (ЕПД) (СОМ(2004)0795) и планове за действие за съответните страни; и своето съобщение относно укрепване на европейската политика на добросъседство (СОМ(2006)0726),
- като взе предвид политическите приоритети на европейското председателство на Евросредиземноморската парламентарна асамблея, изложени на 21 април 2005 г., а именно засилване на диалога относно правата на човека с парламентите на страните партньорки,
- като взе предвид резолюциите на Евросредиземноморската парламентарна асамблея, приети на заседанията от 21 ноември 2005 г. в Рабат и 27 март 2006 г. в Брюксел,
- като взе предвид докладите относно човешкото развитие в арабския свят, които бяха публикувани през 2002, 2003 и 2005 г. от Програмата на ООН за развитие (ПРООН) и особено доклада "Към свобода в арабския свят" от 2004 г.,
- като взе предвид предишните си резолюции относно средиземноморската политика на Европейския съюз, и по-специално своята резолюция от 12 февруари 2004 г. относно инициативата, предназначена да даде нов тласък на водените от Европейския съюз действия в сферата на правата на човека и демократизацията, в сътрудничество със средиземноморските партньори, петгодишната работна

програма, приета на евро-средиземноморската среща на високо равнище в Барселона на 28 ноември 2005 г., както и своята резолюция от 27 октомври 2005 г. относно прегледа на Барселонския процес,

- като взе предвид Хартата на ООН и Всеобщата декларация за правата на човека,
  - като взе предвид член 45 от своя правилник,
  - като взе предвид доклада на комисията по външни работи (А6-0127/2007),
- А. като има предвид, че понятието арабска идентичност, разглеждано като сплотяващ фактор, се възприема като обща характеристика и претендира да е такава, от народите и държавите от обширен географски регион, който се простира от Магреб до Персийския залив, минавайки през Машрек и Близкия изток,
- Б. като има предвид, че тази арабска идентичност се изразява в различни форми по отношение на различните действителности, както политически (в монархиите, арабските републики, включително и в Израелската държава и в палестинската автономия), така и религиозни (сред мюсюлманите сунити, включително уахабитите, алавити, друзи и шиити, християните от различни вероизповедания) и социологични (в големите градове, селските и планински райони, при номадските народи), но въпреки това тя съдържа общи транснационални параметри,
- В. като има предвид, че европейското възприятие по отношение на арабския свят по принцип се ограничава до подход, основан на двустранни, включително подрегионални отношения между държавите и че трябва да се придаде нов динамизъм на глобалната стратегия на ЕС по отношение на арабския свят не само въз основа на съществуващи регионални организации (Арабската лига, Съвета за сътрудничество на страните от Персийския залив, Съюз Арабски Магреб,) и съществуващите инструменти и структури (Евромед, програмата за евро-средиземноморско партньорство (Meda), споразуменията за асоцииране, европейската политика на добросъседство), но и посредством подкрепа за недържавните участници в региона,
- Г. като има предвид, че стратегията за арабския свят, представена през 2003 г. от Върховния представител на ЕС, до голяма степен беше резултат от рисковете и заплахите, които се появиха вследствие на терористичните атентати от 11 септември 2001 г.,
- Д. като има предвид, че в Европа е необходимо по-добро и задълбочено разбиране на многоликото общество и културното многообразие в арабския свят, така че да се създаде мост между двата бряга на Средиземноморието, да се подобрят интеграционните политики в държавите-членки на ЕС и да се преодолеят стереотипите и предразсъдъците,
- Е. като има предвид, че сътресенията, породени от края на Студената война и двуполусния световен ред, насърчиха както еманципаторските стремежи в

арабските общества, така и амбициите на някои арабски правителства и икономически и социални сили да участват активно в процеса на глобализация и многополюсност,

- Ж. като има предвид, че гражданското общество и отдавна потисканите движещи сили на обществото в арабския свят придобиват повече гласност и претендират за повече внимание и отговорности, както и нарастваща политическа роля,
- З. като има предвид, че някои интелектуалци, и по-специално Самир Касир в „Размисли върху нещастieto на арабския свят“ или Ги Сорман в „Децата на Рифаа“, излагат възгледите си по тези въпроси,
- И. като има предвид, че предишните опити за „арабско възраждане“, разглеждани като опити за реформа, бяха принципно обречени на неуспех и че държавният национализъм беше значителна пречка пред всеки проект, имащ за цел да създаде арабско единство,
- Й. като има предвид, че окончателната декларация, приета на срещата на върха на Съвета на Арабската лига, състояла се в Тунис на 23 и 24 май 2004 г., наред с други неща включва ангажимент за реформа и модернизирание на неговите страни-членки посредством демократично укрепване и политическо участие,
- К. като има предвид, че е от общ интерес за арабските страни и за техните европейски партньори да се започнат политически, икономически и социални реформи, за да се възобнови сътрудничеството, стабилността и демократизацията, и да се повиши стандарта на живот и да се намали разликата в богатството в целия регион,
- Л. като има предвид, че напредъкът в политическата и икономическа либерализация, както и по отношение на правата на човека и в социалната и образователната област, са начинът за допринасяне за по-голяма стабилност в тези страни и където противопоставянето на промените не е гаранция за истинска стабилност,
- М. като има предвид, че приносът на Обединените нации в това отношение, и по-специално на Групата на високо равнище на "Алианса на цивилизациите" и на ПРООН, през последните години и в непосредствена близост с различните сектори на арабските общества, изисква единствено да бъде трансформиран в конкретни и реални политики,
- Н. като има предвид, че отношенията на Европа с властите на съответните страни твърде дълго се основаваха изключително на поддържането на стабилно и стратегическо партньорство, без да се взема предвид зачитането от страна на властите на всеобщите права на човека, като по този начин се подкопаваха усилията на участниците от гражданското общество за реформиране на различните общества отвътре,
- О. като има предвид, че е важно да се създаде рамка, в която диалогът между различните участници от арабските общества да може да протича свободно и

открито, така че да доведе до извършването на истински процес на реформи отвътре,

- П. като има предвид, че арабската харта на правата на човека, приета през 1994 г., е израз на стремежа за гарантиране зачитането на правата на човека в арабския свят; въпреки това, изразява съжаление, че част от разпоредбите на тази харта са формулирани така, че могат да се тълкуват по различен начин,
- Р. като има предвид, че арабското движение, така както е замислено от неговите първооснователи, е проект, който включва сред целите си освобождаването на обществата от влиянието на религията, като има предвид, че настоящата насока на развитие на политическия ислям изглежда не дава подходящи отговори на проблемите, свързани с политическата реформа; като изразява загриженост от това, че застоят на политическата реформа подхранва радикалния ислямизъм и проповядваната от него омраза към евреите; и като има предвид, че умереността на политическия ислямизъм зависи от стабилността на институционалната рамка, в която се развиват тези сили, както от стабилността на институционалната рамка, в която те се развиват, така и от възможностите, които той им предоставя за въздействие върху определянето на политиката,
1. е убеден, че арабската идентичност изобщо не е несъвместима нито с понятието съвременност, нито с ангажимента за сериозни реформи; счита, че безсилието, което е в основата на чувството за „арабско нещастие“ може да се превъзмогне чрез обновено партньорство, основано на взаимно доверие, зачитане на традицията и вяра в другия; припомня, че промяната по западен модел на арабските общества не е единственият път в тази насока и че понятията демокрация и правова държава са основни и универсални ценности, които много от мюсюлманските органи и власти са обявили за съвместими с исляма;
  2. приветства горепосоченото съобщение на Комисията за укрепване на европейската политика на добросъседство (ЕПД); счита ЕПД за основен инструмент за насърчаване на реформата в южните и източните съседи на ЕС; изразява разочарование от предложения размер на средствата за инструмента за управление, като счита, че за да се постигне ефективност, размерът им следва да се увеличи;
  3. счита, че предвид присъщите ограничения на двустранните целенасочени стратегии, водени от ЕС по отношение на страните партньорки през последните десетилетия, трябва да се даде - в рамките на рационализацията на вътрешната дейност на ЕС - нов тласък на партньорството на ЕС и държавите-членки с арабския свят в своята цялост, със стремеж да се насочи към точно определени сфери на сътрудничество и да се предприемат действия в съгласие със съществуващите политически структури като Арабската лига или Съвета за сътрудничество на страните от Персийския залив, и и дори Съюз Арабски Магреб, ако бъде възобновен; подчертава, че ангажиментът към организациите на гражданското общество и реформистките движения на регионално равнище следва да се включи в тези усилия; също така счита, че

следва да се развива специално сътрудничество и по-специално с политическите организации, които популяризират либералната демокрация с мирни средства;

4. изтъква, че слабостите на процеса на реформи в арабския свят се дължи и на трудностите и споровете между някои арабски страни; счита, че ЕС трябва да направи всичко възможно, за да улесни политическата и икономическата интеграция на арабските страни, отбелязва, че за да има наистина влияние, ЕС следва да не показва никакво чувство за превъзходство или да оставя впечатлението, че "дава урок" и следва да направи така, че евро-арабският диалог да бъде диалог между равноправни партньори;
5. застъпва мнението, че е важно при евро-арабските отношения да се отчете надлежно нуждата от борба против тероризма, но за ефективността и същността на тези отношения е от голямо значение борбата с тероризма да не засенчва или оставя на заден план разглеждането на други теми от общ интерес, а именно икономическото и социално развитие, заетостта, устойчивото развитие, доброто управление на обществените дела, без да се забравя борбата с корупцията, развитието и укрепването на силно и истинско гражданско общество, което да насърчава оставащото от демократическия режим и толерантността, борбата за равенство на половете, запазване на световното културно наследство, межкултурния диалог, доброто управление, свободните и безпристрастни медии, политическото участие и насърчаването на правата на човека и основните свободи, включително религиозната свобода, свободата на словото и на сдружаване, отхвърляне на мъчението и премахване на смъртното наказание, включително отхвърляне на нетърпимостта, радикалните религиозни учения, с цел успешното изграждане на истинска зона на споделен мир и благоденствие;
6. призовава арабските държави да се борят с всякаква безнаказаност и да установят механизми за преходно правосъдие, за да гарантират, че жертвите на сериозни нарушения на човешките права ще получат правосъдие и, че хората, отговорни за тези престъпления ще бъдат поставени под отговорност; призовава, в същия дух, арабските държави да ратифицират Римския статут, създаващ Международния наказателен съд и да подпишат Международната конвенция за принудителните изчезвания;
7. приветства съществуването на форуми за диалог между Европейския съюз и арабския свят и многочислените проекти и инициативи за сътрудничество, създадени посредством Барселонския процес, Стратегическото партньорство със Средиземноморието и Близкия изток и сътрудничеството със Съвета за сътрудничество със страните от Персийския залив;
8. подчертава ролята на Евро-средиземноморската парламентарна асамблея (ЕСПА) като демократичен орган, свързващ парламентаристите от двете страни на Средиземноморието в трите стълба на Барселонския процес; призовава за засилване на сътрудничеството между ЕСПА, Комисията и Съвета на Европейския съюз; отново потвърждава, че бидейки парламентарната институция на Барселонския процес, ЕСПА е на разположение и има желанието

9. да помогне в намирането на решение на израелско-арабския конфликт; счита за необходимо в следствие да бъде насърчаван третия стълб от Барселонския процес, по-точно човешкото и социално сътрудничество, с цел да се преодолеят стереотипите и недоразуменията, които пречат на открито и дълбоко сближаване между народите от двете страни на Средиземно море; призовава участниците в евро-средиземноморското партньорство, и по-специално правителствата, да подкрепят работата на евро-средиземноморската фондация „Ана Линд” за межкултурен диалог, като й предоставят необходимите средства за укрепването на нейната мрежа от мрежи, свързваща повече от 1200 органа и асоциации, работещи за постигане на диалог в техните общества;
10. призовава ЕС и неговите държави-членки, както и цялата международна общност, да изградят уравновесени отношения с държавите в региона; изтъква, че едностранната подкрепа и осъждането на някои държави повече отколкото други, може да доведе до поляризация и да усложни вече изключително сложната ситуация в арабския свят;
11. счита че, усилията за откриване на нови преговори с арабския свят не следва да включват лица, организации и държави, които приемат терористични дейности и не признават законното право на Израелската държава да съществува;
12. отбелязва, че Европа често се възприема като съюзник в израело-арабския конфликт и че всяко задълбочаване на евро-арабските отношения се дължи на енергията и таланта, с които Европа съчетава своя исторически дълг и отговорност по отношение на Израелската държава и еврейския народ, с отговорността си да играе много по-активна и ефективна роля, като преди всичко гарантира зачитането на международното и хуманитарно право, за да се постигне трайно и пълно решение на конфликта; и по-точно създаване на Палестинска държава, съществуваща в съседство, мир и сигурност с Израелската държава;
13. разбира, че една от присъщите слабости на евро-арабския диалог произтича от липсата на законност, която понякога характеризира арабските участници в политическия диалог в рамките на собствените им страни, и по-специално поради техните незначителни демократични, икономически и социални постижения;
14. призовава, следователно, Европа да окаже също така видима политическа подкрепа на участниците в гражданското общество, сдруженията и религиозните общности и по-специално политическите организации, които популяризират демокрацията с мирни средства, с изключение на сектантските сили, и включително, при необходимост, умерените ислямисти и светски организации, които Европа насърчава да участват в демократичните процеси, като се постига равновесие между културните възприятия и политическия прагматизъм; счита, че успехът на подобна подкрепа сериозно зависи от пълното разбиране на политическите и социални структури и постижения и способността да се действа, в съответствие с местната политическа динамика; счита, че

възобновяването на межкултурния диалог може да се осъществи чрез утвърждаване на общи и универсални човешки ценности, които надхвърлят догмите и общностите норми; в съответствие с подхода, предложен от Алианса на цивилизациите и във връзка с инициативата на Обединените нации във връзка с това;

15. решително подкрепя необходимостта Европейският съюз да се ангажира във всеобхватен културен диалог, за да насърчи своите арабски събеседници да приемат основните ценности на Европейския съюз (правовата държава, правата на човека, демокрацията и т.н.), като вземат под внимание различни културни и политически възгледи;
16. отбелязва ограничения напредък, постигнат по отношение на либерализацията на търговския обмен между арабски страни, както и при укрепването на частния сектор; настоятелно призовава Комисията и Съвета да удвоят усилията си с цел да се насърчи устойчивото и равностойно развитие на арабските държави, с цел да се намали неравенството, посредством подкрепяне на политики от структурно и социално естество, които ограничават неблагоприятните за обществото последици от икономическите реформи; подкрепя икономическата интеграция на арабските страни, и по-специално по отношение на основните пазари като енергийния или телекомуникационния, за да се създаде динамика на развитието, благоприятна за другите сектори, като се въведат паралелни политики за насърчаване на съответните реформи, подлежащи на точни и ограничени технически и политически условия; приветства усилията за създаване на Евро-средиземноморската зона за свободна търговия и приветства Споразумението от Агадир, с което се насърчава вътрешнорегионалната търговия; очаква с нетърпение сключването на споразумението за свободна търговия между ЕС и Съвета за сътрудничество на Залива;
17. по отношение на политическите реформи и развитието на демокрацията отбелязва, че в ситуациите в арабския свят са много различни и следователно създаването на еднакви модели е нецелесъобразно;
18. изразява надежда арабските държави, които все още не са го направили, да засилят ангажимента си по отношение на религиозната свобода или правата на гражданите и общностите да изповядват свободното своето вероизповедание и да практикуват вярата си; в тази връзка, свидетелствата на милионите мюсюлмани, живеещи в Европа би трябвало да помогнат на арабските страни да приложат взаимността, която е основен принцип на международните отношения;
19. подчертава, че подкрепата за развитието на гражданското общество и зачитането на основните права и по-специално свободата на изразяване и на вероизповедание, не трябва да се смесва с избора на режим или с процедурите за избор на управляващи; подчертава необходимостта от наблюдение на развитието в региона при зачитане на волята на народа и предвид културните, историческите и политическите различия; подчертава, че тези желания може да

се различават от онези, които се приемат в Европа, и всеки опит да бъдат приравнени, използвайки сила, към последните, може, следователно, да доведе до отрицателни резултати; подчертава, че за да бъдат действителни, промените трябва да са приети и подкрепени от съответните народи;

20. изразява надежда, по-специално, за по-голяма осведоменост относно ролята на жените и тяхната еманципация в гражданското и политическото общество;
21. призовава Арабската лига да преразгледа и изясни някои от разпоредбите на Арабската харта за права на човека и да разработи механизми, чрез които да се направи възможно наблюдението за спазване на разпоредбите на Хартата в държавите, подписали Хартата;
22. изтъква, че засилването на демокрацията и правовата държава и зачитането на правата на човека и основните свободи са сред целите на външната политика на Европейския съюз и, че по тази причина стремежът към следване на амбициозна политика в областта на правата на човека, основана на съответствието с предвидената в споразуменията клауза за права на човека и демокрация и на структуриран и задълбочен политически диалог в тази област е справедлив и последователен; същевременно напомня, че арабските държави са ратифицирали Международния пакт за граждански и политически права, като по този начин се ангажират да гарантират спазването на тези права в съответните страни;
23. призовава Комисията да насърчи още повече арабския свят да зачита принципа на правовата държава, движението към реформа на правовата държава, което трябва да се направи в духа на стойностите, произтичащи от универсалната система за правата на човека, политическа реформа, насочена към узаконяване на действията на опозиционните движения въз основа на съществуващите институции, без стремеж да се оспорва законността на тези институции, в съответствие с плана за действие съгласно европейската политика на съседство; и решенията, взети в контекста на Барселонския процес; насърчава Комисията да се възползва пълноценно от възможностите на Европейския инструмент за демокрация и права на човека (ЕИДПЧ) за подкрепа на гражданското общество и движенията за политически реформи в региона;
24. призовава Комисията да предостави съответната подкрепа на всички участници в движението за реформа на арабския свят, да включи държавните дейци и представителите на гражданското общество и да окаже подкрепа за създаване на общи арабски институции, по-специално парламентарни институции; призовава Комисията да разработи и редовен официален механизъм на най-високо равнище за консултация и наблюдение с Лигата на арабските държави и на субсидиарна основа във всички области от общ интерес; призовава Европейския съюз и Лигата на арабските държави да провеждат редовни срещи на най-високо равнище с оглед разработване на общи планове и области на работа;
25. отбелязва важността и насърчава ролята на новите медии в разпространяването на демократичните ценности в арабския свят и при създаването на пан-арабска

обществена сфера, която се характеризира с дискусии и сблъсък на идеи; в това отношение подчертава необходимостта от предавания на арабски и фарси в програмите на канал Euronews;

26. призовава Комисията, Съвета и държавите-членки да насърчават обмена на студенти, преподаватели, учени и изследователи между ЕС и арабските страни и да улесняват този обмен чрез адаптиран и по-гъвкав визов режим;
27. призовава Комисията да насърчава с всички налични средства университетските и научни изследвания в арабския свят и да насърчава прилагането на амбициозна издателска политика, с оглед развитие на издаването и превода на научни и литературни творби на достъпни за широката общественост цени;
28. призовава Комисията да подкрепи инициативите, насочени към борба с корупцията в арабския свят, по-специално чрез въвеждане на ясни правила за назначаване на служители в администрацията;
29. счита, че по подобие на неотдавнашната Конференция за Ливан Париж III, финансовата помощ на Европейския съюз би могла да бъде най-ефективното и надеждно средство за гарантиране на забележимо присъствие на Съюза и неговите държави-членки чрез предоставяне на стратегическа и условна подкрепа за реформите в арабския свят при зачитане на действащите споразумения и местната политическа ситуация на държавно или регионално равнище;
30. възлага на своя председател да предаде настоящата резолюция на Съвета и Комисията, Арабската лига, Съвета за сътрудничество на страните от Персийския залив, както и на правителствата и парламентите на арабските страни;

EXPOSÉ DES MOTIFS

Le monde arabe face aux réformes, le rôle de l'Union européenne : inciter, engager, accompagner

L'intellectuel et journaliste politique libanais, Samir Kassir, a publié peu avant son malheureux assassinat en juin 2005 un opuscule stimulant, incisif et sans concession, intitulé "Considérations sur le malheur arabe". Il y a, à l'évidence, un malheur arabe. Il rejaillit sur chacun des pays membres de cette vaste communauté, il affecte aussi son organisation interne, et les relations qu'elle peut avoir avec le monde extérieur, notamment avec l'Union européenne, son plus important et plus proche partenaire et voisin.

Il convient de faire d'abord l'état des lieux en analysant la situation, aujourd'hui, du monde arabe devant la communauté internationale et l'Union européenne. Vient ensuite la question de savoir s'il existe vraiment une communauté arabe, et le cas échéant de mieux la cerner dans ses contours et dans son fonctionnement. C'est alors seulement qu'il sera pertinent d'évoquer une éventuelle stratégie d'appui européenne à l'égard du monde et des sociétés arabes.

1. Le monde arabe devant la communauté internationale et l'Union européenne

Il y a une certaine ambiguïté dans la manière dont les arabes parlent d'eux-mêmes et de leur communauté. Les références verbales à l'unité arabe sont fréquentes, mais jusqu'à nouvel ordre les états arabe demeurent, chacun pour son compte, seuls maîtres de leur diplomatie et de leur action extérieure. En effet, pour certains, la référence à l'unité arabe est d'abord un projet culturel.

Il existe cependant une présence et une influence internationales non négligeables du monde arabe. Et il est clair qu'existe maintenant une opinion publique arabe, largement animée par des médias communs. Et c'est bien à partir de cette réalité qu'il faut se poser le problème de l'appréhension du monde arabe par l'Union européenne.

1.1. La présence internationale du monde arabe

Cette présence est assurée principalement de deux manières : l'existence et l'activité de la Ligue des Etats arabes, et la tenue épisodique de réunions particulières limitées aux Etats arabes.

La Ligue des Etats arabes fut fondée en 1945 par 6 Etats que le Yémen a ensuite rejoints dans les trois mois. Ils sont 22 aujourd'hui, y compris l'Autorité Palestinienne. C'est la plus ancienne des organisations régionales nées depuis la création de l'ONU. Elle réunit une fois par an les chefs d'Etats arabes, et deux fois par an son Conseil des ministres. Les décisions se prennent à l'unanimité. Ont pris de l'importance à côté du Conseil des Chefs d'Etat, le Conseil de Défense et le Conseil Economique. Le Secrétaire général, élu pour cinq ans et dont le mandat est renouvelable, gère le fonctionnement de la Ligue et de ses commissions permanentes, et assure une

diplomatie d'influence.

La Ligue des états arabes est internationalement reconnue. L'Union européenne comme ses états membres reçoivent le Secrétaire général et lui rendent visite. Il convient de noter à cet effet la visite en Février 2006 de S.E. Amr Moussa aux institutions européennes à Bruxelles, et notamment au Parlement européen. Parfois perçue comme un reliquat de la guerre froide, force est toutefois de constater que ses dirigeants actuels sont parvenus à modifier l'image de la Ligue, qui a ainsi gagné en crédibilité, voire en légitimité sur les grandes questions qui occupent et préoccupent le monde arabe, au premier rang desquels les conflits et l'instabilité au Proche-Orient.

Par ailleurs, les grands moments de la vie commune du monde arabe sont les conférences de chefs d'Etats. La Ligue les organise, elle ne les inspire pas. Ces conférences révèlent souvent les divisions extrêmement importantes qui séparent cette communauté.

Parmi les plus marquantes on peut rappeler celle de 1964 qui créa l'Organisation de Libération de la Palestine, celle de 1976 qui fait de l'OLP un membre à part entière de la Ligue, celle de 1978 qui décida l'expulsion de l'Egypte à la suite des accords de Camp David et le transfert du siège au Caire. En 1982, à Fez au Maroc, se tint le premier sommet arabe qui aborda le problème israélo-palestinien sous un angle politique et avec la perspective d'ouvrir un jour des négociations. En 1990, l'Egypte est réintégrée et le siège retourne au Caire.

A Sanaa en janvier 2004 se tient le premier sommet arabe consacré à la démocratie et aux droits de l'homme. Toujours en 2004, en mars, le Secrétariat général de la Ligue prend l'initiative de publier un document dit : "Les causes de la réforme arabe, les visions et l'exécution". Il est à relever que le pacte de défense collective, inclus dans les règles de la Ligue, n'a jamais été appliqué, ni pendant l'affaire de Suez ni pendant aucune des guerres israélo-arabes.

En revanche, non seulement l'existence d'une Charte arabe des droits de l'homme, adoptée en 1994, ne saurait être négligée, mais son importante réactualisation au cours de l'année 2003 a été un événement significatif en même temps qu'un appui réel aux forces démocratiques dans les différents pays.

Enfin, si les pays arabes cherchent à faire converger leurs votes à l'ONU, ils sont fort loin d'y arriver toujours.

1.2. L'Union européenne et le monde arabe

Dans les discours des responsables de l'Union européenne, les références au "monde arabe" sont fréquentes. Il n'est en revanche pas surprenant que des expressions comme la "nation arabe" ou l'unité arabe ne soient jamais employées.

Dans les faits, nous entretenons des relations purement protocolaires et fort distantes avec la Ligue des Etats arabes et avec son Secrétaire général, mais sans qu'il ne s'en soit jamais suivi la moindre traduction concrète.

Il en résulte que la politique pratique de l'UE se fait par relation directe avec chacun des états arabes. Le monde arabe est pour nous complètement éclaté. Nous connaissons le Maghreb, mais la totale évanescence de "l'Union du Maghreb arabe" a laissé dans ce domaine une complète prédominance aux relations bilatérales. Et nous traitons de manière distincte l'Irak, la Syrie, le Liban, et la péninsule arabique.

On observe toutefois, de la part de l'UE, une volonté constante et accrue -c'est du moins ce qui est reflété dans les documents de stratégie successifs de ces dernières années-, d'encourager les processus d'intégration régionale et sous-régionale au sein du monde arabe. C'est le cas au sein des mécanismes du processus de Barcelone, où par l'intermédiaire du programme MEDA et désormais au travers du nouvel instrument financier de la politique de voisinage, l'UE s'efforce de favoriser, avec un succès pour l'heure limité il est vrai, les projets transversaux et transnationaux Sud-Sud. Il en est de même en ce qui concerne l'approfondissement des relations, notamment économiques, de l'UE avec le Conseil de coopération du Golfe.

Le principal problème réside toutefois dans l'approche culturaliste et souvent ethnocentrique avec laquelle l'UE tente de promouvoir les incitations au changement. Les objectifs sous-jacents à une telle démarche sont des plus louables et généralement irrécusables: développement de la démocratie et de la bonne gestion des affaires publiques, promotion et respect des droits de l'homme et des libertés fondamentales, stabilité politique nationale et régionale visant à une coopération fructueuse, au développement économique maîtrisé et à une prospérité partagée. Attention toutefois à ne pas transformer les conditions techniques et politiques, légitimes en soi et qui accompagnent les politiques d'incitation aux réformes, en conditionnalités aveugles touchant aux mécanismes du pouvoir et faisant fi de cultures et de légitimités différentes des nôtres, et qui ainsi sur le long terme se révèlent contre-performantes.

2. Existe-t-il une véritable communauté arabe?

2.1. Histoire, tentatives de réforme et enracinement des autonomies nationales

Selon Samir Kassir, l'histoire arabe se lit comme une accumulation de diversités culturelles. Il en résulte que cet héritage fournit parfois aujourd'hui encore les référents et les légitimations pour les systèmes d'idées les plus contraires. On sait à quel point le monde arabe se caractérise par la fragmentation, toujours récurrente malgré les vellétés et tentatives, utopiques ou réalistes, d'unité totale ou partielle, et ce dans l'histoire la plus récente: unité syro-égyptienne, UMA, commission sur l'unité économique arabe de 1957, ambitions du parti Baas, rêves de la Libye. Longtemps le nationalisme a eu le vent en poupe comme seul et véritable flambeau de tout projet réformateur, au détriment de la relation interarabe ou de l'arabisme, perçus davantage comme un frein.

Il semblerait toutefois que bien que déclinée dans des réalités diverses, une certaine arabité, comprise en tant que ciment identitaire et régie par des paramètres propres, apparaisse comme une caractéristique commune aux peuples et aux populations arabes de l'ensemble de la zone géographique qui s'étend du Maghreb à l'Irak. Généralement

perçue comme une donnée avant tout culturelle, cette arabité est de plus en plus revendiquée -en tant qu'instrument politique- par des sociétés civiles émergentes, comme en témoignent par exemple la création de médias modernes qui contribuent activement à la naissance d'une sphère publique panarabe, ou encore les excellents rapports annuels du PNUD sur le Développement arabe, résultats d'un travail d'introspection scientifique critique et constructif des sociétés arabes sur elles-mêmes.

2.2. Echanges, interactions et universalisation

Longtemps limitées, voire inexistantes, les perspectives d'intégration économique au sein du monde arabe connaissent actuellement un regain de dynamisme et les premiers développements sont encourageants. C'est ainsi qu'il convient de remarquer que malgré des taux encore très bas, le commerce interarabe a doublé au cours des vingt dernières années; les exportations -en dépit de la manne pétrolière qui fausse le jeu- ont également augmenté, même si la base industrielle reste encore très peu diversifiée. On observe le passage d'une économie commerciale très verticalisée (prépondérance de l'Europe dans les échanges commerciaux) à un début de sous-régionalisation; ainsi 58% des exportations des pays du Golfe vont vers d'autres pays du golfe, et il en est de même pour 57,2% des échanges commerciaux au Maghreb.

Sur le plan culturel, les progrès sont notoires. La mondialisation et la multipolarité n'ont pas épargné le monde arabe. Les sociétés arabes font désormais entendre leur volonté d'émancipation et revendiquent un rôle politique à leur mesure. Sans pour autant nier la diversité culturelle, il est désormais certain que les droits et les valeurs d'essence humaniste et universelle sont de plus en plus communément acceptés, y compris par d'innombrables autorités musulmanes qui les ont déclaré compatibles avec l'islam.

3. Pour une stratégie européenne d'appui à l'évolution arabe

Quelques orientations principales peuvent être retenues qui font l'objet d'un exposé plus détaillé dans le projet de résolution politique en annexe.

- 3.1.** Malgré les défaites, le XXe siècle a apporté au monde arabe nombre d'acquis grâce auxquels les sociétés arabes peuvent participer à la marche du monde. La renaissance arabe ne rime pas obligatoirement avec occidentalisation, bien plus avec l'acceptation des valeurs démocratiques comme patrimoine commun de l'humanité. C'est en cela que le dialogue culturel peut être utile et fécond.
- 3.2.** Les réformes visent certes à l'appropriation par les sociétés arabes de leur destin, mais c'est déjà par le biais d'un processus d'appropriation que ces réformes doivent être engagées. Il ne s'agit nullement d'opérer des remises en causes fondamentales, mais bel et bien de générer des dynamiques autonomes et autochtones dans différents secteurs de la société (justice, administration, éducation, enseignement supérieur et recherche, ...), sur la base des institutions existantes, et dans le cadre de programmes de coopération tels que par exemple la politique européenne de voisinage assortie de ses plans d'action.

3.3. De part et d'autre, un effort urgent est requis pour mettre fin aux ambiguïtés qui encouragent une logique culturaliste d'affrontement et ce afin de développer des relations ordinaires entre des Etats et des sociétés civiles normales. Si d'un côté aucune concession n'est acceptable sur *l'acquis international* sous ses formes diverses, comme par exemple la Charte des Nations Unies ou les règles de l'OMC, il serait en revanche courageux et salutaire pour l'Europe de faire la part des choses entre ses perceptions culturelles et le pragmatisme politique. Sans renier nullement son devoir et sa responsabilité historiques à l'égard d'Israël, il est clair que la relation euro-arabe sera d'autant plus fructueuse, crédible et légitime que l'Europe diversifiera le champ de ses interlocuteurs arabes, accordant notamment une attention et un soutien politique visible aux acteurs civils, associatifs et religieux, y inclus les islamistes non radicaux qu'elle a encouragé à participer au jeu démocratique. De même une distinction plus clairement établie entre le respect des droits de l'homme et de la liberté d'expression, principes universels intangibles, et le changement des mécanismes de dévolution du pouvoir, beaucoup plus liés à l'histoire et aux traditions locales, aiderait à l'amélioration du dialogue.